

Anonyymien somekanavan haasteet tutkinnalle

Jodel-sovelluksessa ilmitulleiden rikosepäilyjen ja hätätapausten tutkinta poliisin näkökulmasta.

Anna Toukosalo

12/2019

Tiivistelmä

Tekijä(t) Anna Toukosalo	Tutkinto Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Anonyymin somekanavan haasteet tutkinnalle. Jodel-sovelluksessa ilmitulleiden rikosepäilyjen ja hätätapausten tutkinta poliisin näkökulmasta.	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Pekka Björk	Opinnäytetyön muoto Kvalitatiivinen tutkimus
Tiivistelmä	
<p>Anonyymi keskustelupalvelu Jodel on suosion saavuttaneista sosiaalisen median sovelluksista Suomessa tuore, ellei jopa tuorein. Anonymiteetin takia Jodeliin on helppoa kirjoittaa oikeastaan mitä tahansa, ilman omia kasvoja tai nimeä. Jodel on toimintatavaltaan voimakkaasti paikkasidonnainen. Sovellusta käyttävät pääosin nuoret ja opiskelijat.</p> <p>Opinnäytetyö käsittelee poliisin suorittamaa tutkintaa koskien Jodelissa ilmitulleita rikosepäilyjä ja hätätapauksia. Opinnäytetyöllä on tarkoituksena selvittää poliisille tutkintaa varten työkalut, tai onko tällaisia työkaluja edes olemassa. Opinnäytetyön kohderyhmä on poliisi. Jodel on monelle poliisille varmasti vielä vieras sovellus ja siksi työ voi toimia eräänlaisena ohjenuorana. Työ on toteutettu laadullisena tutkimuksena kirjallisen aineiston, sähköisen aineiston sekä henkilölähteiden pohjalta. Työssä on arvioitu eri lakien soveltuvuutta Jodeliin.</p> <p>Opinnäytetyön alussa on käsitelty Jodelia sovelluksena ja sen jälkeen on esitelty sovelluksessa tapahtuvia rikoksia. Samassa yhteydessä on käsitelty keskusrikospoliisin ja toisaalta Jodelin roolia tutkinnassa. Edelleen työssä on käsitelty eurooppalaisen tutkintamääräyksen, poliisihallituksen ohjeen sekä IP-osoitteen merkitystä tutkinnassa ja sen jälkeen mahdollisia lainsäädännöllisiä tiedonhankintakeinoja. Jodel on yksi sosiaalisen median sovellus muiden joukossa. Samat tutkinnan keinot ovat sovellettavissa myös muihin sosiaalisen median sovelluksiin.</p> <p>Keskeistä johtopäätöksissä on, että anonyymissa sovelluksessa käyttäjän henkilöllisyyttä koskevat tiedot on mahdollista selvittää. Jodel kerää käyttäjästä erinäisiä tietoja, joita voidaan tutkinnassa hyödyntää. Rikosten on täytettävä tietty tunnusmerkistö sekä vakavuusaste, jotta niitä on mahdollista lähteä tutkimaan. Saksassa sijaitseva palvelin ei itsessään ole este tutkinnalle. Tutkinnasta tulee kuitenkin tämän myötä monivaiheinen.</p>	
Sivumäärä 43	Tarkastuskuukausi ja -vuosi 12/2019
Avainsanat Anonymiteetti, internet, lainsäädäntö, mobiilisovellus, sosiaalinen media, tietoverkko	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkimuksen tausta.....	3
1.2 Tutkimuksen tarkoitus	4
1.3 Tutkimuksen teoria.....	4
1.4 Tutkimusongelma ja aiheen rajaus	5
1.5 Tutkimusmenetelmä	6
2 JODEL	7
2.1 Jodel–sovelluksen toiminnot	7
2.2 Jodel–käyttäjä	8
2.3 Käyttäjistä kerätyt tiedot.....	9
3 RIKOKSET JA HÄTÄTAPAUKSET JODELISSA	11
3.1 Rikoksen tekopaikkana Jodel	11
3.2 Rikoksista Jodelissa.....	12
3.2.1 Kunnianloukkaus	12
3.2.2 Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen	12
3.2.3 Laiton uhkaus.....	13
3.3 Jodelin rooli tutkinnassa	13
3.4 Keskusrikospoliisin rooli tutkinnassa.....	15
4 RIKOSEPÄILYN TUTKINTA	17
4.1 Eurooppalainen tutkintamääräys	17
4.2 Poliisihallituksen ohje	18
4.3 IP-osoite tutkinnassa.....	19
5 POLIISIN MAHDOLLISUUKSIA TIEDONHANKINTAAN	20
5.1 Salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot.....	20
5.1.1 Pakkokeinolain mukainen televalvonta	20
5.1.2 Poliisilain mukainen televalvonta.....	22
5.1.3 Sijaintitietojen hankkiminen epäillyn tavoittamiseksi.....	24
5.1.4 Tukiasematietojen hankkiminen	25
5.1.5 Edellä mainittujen keinojen soveltuminen Jodeliin.....	26
5.2 Laki sähköisen viestinnän palveluista	27

5.2.1	Velvollisuus säilyttää tiedot viranomaistarpeita varten	27
5.2.2	Hätäilmoituksia vastaanottavien viranomaisten tiedonsaantioikeus.....	28
5.2.3	Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain pykäliden soveltuminen Jodeliin..	29
5.3	Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä	29
5.3.1	Verkkajulkaisujen tallentaminen	30
5.3.2	Tunnistamistietojen luovuttaminen.....	30
5.3.3	Lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä soveltuminen Jodeliin ..	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
6.1	Poliisin keinot tutkinnassa.....	33
6.2	Tutkinnan ongelmia.....	35
7	POHDINTA	37
7.1	Prosessin arviointi	37
7.2	Itsearviointi.....	37
7.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet	39
	LÄHTEET	40

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Jodel on ilmainen älypuhelimeen ladattava viestintäsovellus, joka alkoi yleistyä voimakkaasti Suomessa vuonna 2016¹. Jodelin palveluntarjoaja sijaitsee Saksassa². Sovelluksessa keskustelua käydään anonyymisti. Sovellus on alun perin suunnattu korkeakouluopiskelijoille, ja erityisesti nuoret sekä opiskelijat sitä käyttävätkin³. Sovelluksella on miljoonia käyttäjiä ympäri maailmaa. Vuonna 2017 Jodel oli levinnyt ainakin 10 maahan Euroopassa, joiden lisäksi se oli levinnyt esimerkiksi Yhdysvaltoihin ja Ghanaan.⁴

Jodelin ideana on, että käyttäjät ryhmitellään sovelluksessa paikkakunnittain.⁵ Keskustelualusta on aina paikkasidonnainen. Toinen sovelluksen erityispiirteistä on anonyymius. Erityisesti se, ettei sovellukseen syötetä mitään käyttäjätietoja, tekee siitä ainutlaatuisen. Käyttäjä ei tarvitse edes nimimerkkiä rekisteröityäkseen sovellukseen.⁶

Jodeliin voi kirjoittaa viestejä ja kommentoida muiden käyttäjien julkaisuja. Näiden lisäksi käyttäjä voi lisätä Jodeliin kuvia ja videopätkiä.⁷

Sosiaalisen median vessanseinäksi kutsuttu sovellus on ollut julkisuudessa esillä melko negatiivisessa valossa⁸. Anonyymius johtaa hyvin vapaaseen kirjoitteluun, kun ei tarvitse pelätä oman maineen menetystä. Törkeällä tai valheellisella kirjoittelulla voidaan kuitenkin täyttää rikoksen tunnusmerkistö. Myös kirjoittelusta liikkeelle lähtevät huhut voivat johtaa poliisin suorittamaan rikostutkintaan. Tällaisten kirjoitteluiden vakavuutta eivät välttämättä kaikki käyttäjät ymmärrä.

¹ Juuso Määttänen 27.9.2017

² Terms of Use 1.1, luettu 20.10.2019

³ MTV Uutiset 12.1.2019

⁴ Three years of Jodeling 2017.

⁵ Jodel FAQ, luettu 29.11.2019

⁶ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

⁷ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

⁸ Ylioja ym., luettu 29.11.2019

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Parin vuoden aikana Suomessa on uutisoitu esimerkiksi Jodelissa ilmitulleesta kouluampumissuunnitelmasta⁹ sekä puukotushuhuista¹⁰. Minua alkoi kiinnostaa, voiko poliisi vaikuttaa Jodelissa ilmitulleisiin rikosepäilyihin, ja jos voi, millä tavoin. Opinnäytetyöni tarkoitus on tarkastella poliisin mahdollisuuksia selvittää Jodelin käyttäjiä koskevia rikosepäilyjä sekä muita poliisin työnkuvaan mahdollisesti liittyviä tapauksia Jodelissa. Olen itsekkin käyttänyt kyseistä sovellusta, mikä sai minut alunperin valitsemaan siihen liittyvän aiheen. Kyseessä on suosioltaan melko tuore sovellus, ja oletan sen olevan monelle poliisikunnasta vielä täysin vieras. Uskon sen kasvattavan suosiotaan vielä jatkossakin. Näen myös samalla lisääntyvät mahdollisuudet siellä tapahtuvalle rikolliselle toiminnalle.

Poliisilain (22.7.2011/872) 1 luvun 1 §:n mukaan poliisin tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, ja rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Erilaiset hätätilanteet, kuten itsemurhatapaukset, voivat tulla ilmi Jodelin kautta. Valitsin liittämään nämä tilanteet osaksi opinnäytetyötäni, sillä ne kuuluvat yhtä lailla poliisin työnkuvaan kuin rikosepäilytkin.

1.3 Tutkimuksen teoria

Jodel on vasta muutaman vuoden vanha sovellus, joten aihe on suhteellisen tuore ainakin tutkimustyön kannalta. Tutkimuksia koskien suoranaisesti Jodelia onkin Suomessa tehty vähän. Wilma Ruohisto Haaga-Helian ammattikorkeakoulusta on vuonna 2018 tehnyt Jodelista opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena koskien toimittajan työtä. Sami Räsänen Metropolia Ammattikorkeakoulusta on tehnyt vuonna 2018 opinnäytetyönsä puolistrukturoituna kyselytutkimuksena Jodelin Kiusalliset-kanavan käyttäjille. Tatu Ahapainen Itä-Suomen yliopistosta on tehnyt Pro gradu –tutkielmansa vuosina 2016-2017 koskien kunnianloukkausta internetissä ja sosiaalisessa mediassa sekä niiden selvittämisvelvollisuuksia ja toimivaltuuksia. Käsittelemme töissämme samoja pakkokeinoja, mutta omassa työssäni keskityn poliisinäkökulmaan koskien vain tiettyä sovellusta.

⁹ Mikko Niskasaari 10.1.2019

¹⁰ Milka Rissanen 29.7.2018

Aineistoni on pääosin peräisin internetistä löytyneistä lähteistä. Olen kerännyt tietoa Jodelin omien nettisivujen kautta teksteistä ja henkilölähteiltä, hakenut tietoa internet-rikoksiin liittyvistä tietolähteistä, etsinyt lainsäädäntöä, joka soveltuu ulkomaalaiseen palvelimeen ja henkilökohtaisten tietojen säilytykseen, sekä tulkinnut erilaisia tiedonkeruuseen liittyviä pykäläiä.

Koska Jodel on sosiaalisen median sovellus, joka toimii verkkomaailmassa, liittyy siihen omanlainen termistönsä. Esimerkiksi IP-osoite ja sen merkitys on tärkeä osa opinnäytetyötäni. Siihen liittyen sain ison avun internetoikeutta koskevasta kirjasta. Lisäksi olen tutustunut yleiseen tietosuojasetukseen ja eurooppalaisen tutkintamääräyksen toimintatapaan. Poliisihallituksen ohje poliisin kansainvälisestä yhteistoiminnasta rikoksen selvittämiseksi on tärkeä työkalu opinnäytetyöni aiheen kannalta.

1.4 Tutkimusongelma ja aiheen rajaus

Tieteellisessä työssä on oltava ongelma, ilman sitä emme voi tehdä tieteellistä tutkimusta. Tutkimusaiheestaan tutkija kehittää tutkimusongelman, jonka hän muotoilee tutkimuskysymysten muotoon. Näihin kysymyksiin tutkija etsii laadullisessa työssään tutkimuksellaan vastausta.¹¹

Opinnäytetyöni aiheessa ongelmia on monia. Ensinnäkin sovelluksen anonymiteetti tuo haasteita tutkinnalle. Toiseksi ongelmaksi koin sen, että palveluntarjoaja sijaitsee Saksassa.

Voidaanko Jodelissa ilmitulleita rikoksia ja hätätapauksia tutkia?

Miten rikoksia ja hätätapauksia voidaan tutkia, kun viestin kirjoittaja on anonyymi?

Millä tavoin Saksassa sijaitseva palveluntarjoaja vaikuttaa tutkintaan?

Vaikuttaako se, että viestit on kirjoitettu verkkomaailmassa suomeksi?

Tuoko Saksan lainsäädäntö haasteita tutkinnalle?

Riittävätkö Jodelilta saadut tiedot rikosten selvittämiseen?

Pohdin ja tulkitsen opinnäytetyössäni vastausta näihin kysymyksiin.

¹¹ Kananen 2017, 51-52

Jodeliin liittyvää tutkintaa työssä käsitellessäni tarkoitan sekä rikosten esitutkintaa että muuta tutkintaa ennalta estävässä mielessä. Rajaan aiheeni koskemaan rikosepäilyjen ja hätätapausten tutkintaa, jotka ovat tulleet ilmi Jodelissa. Opinnäytetyöni on suunnattu poliiseille avuksi tällaisten tapausten tutkintaa varten. Esittelen työssäni Jodeliin liittyen vain tarpeelliseksi opinnäytetyöni kannalta kokemani tiedot sovelluksesta ja sen toiminnasta. Jätän huumausainerikokset työni ulkopuolelle. Niiden tutkinnasta sosiaalisen median tai lähinnä Jodelin kautta, voisi tehdä oman tutkimuksen. En myöskään käsittele esitutkinnan rajoittamismahdollisuuksia.

1.5 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi opinnäytetyössäni valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää syvällisemmin ja perustellen tutkimuskohdetta.¹² Kvalitatiivista tutkimusta voidaan käyttää tutkimusmenetelmänä muun muassa, kun halutaan saada ilmiöstä syvälinen näkemys tai hyvä kuvaus. Tutkimusaineisto on usein monilähteistä laadullisessa tutkimuksessa, niin kuin se on omassa tutkimuksessanikin.¹³ Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta ja tarjoaa uuden tavan ymmärtää tätä tutkittavaa ilmiötä¹⁴. Työlläni pyrin löytämään uuden tavan ymmärtää Jodelia.

Suoritin kaksi sähköpostikyselyä touko-kesäkuun vaihteessa sekä elokuussa vuonna 2019. Sähköpostikyselyn avulla hain kohteena olevilta henkilöiltä juuri niitä tiettyjä tietoja, joita tarvitsin opinnäytetyöni varten. Koin saavani kaiken tarvitsemani tiedon sähköpostitse, ja siksi suoritin kyselyt tätä kautta. Tiedon saanti ei vaatinut mielestäni henkilökohtaista tapaamista, enkä usko tiedon luotettavuuden kärsineen tässä millään tavalla.

¹² Haikansalo & Korander 2019, 19.

¹³ Kananen 2017, 33-34.

¹⁴ Kananen 2017, 36.

2 JODEL

2.1 Jodel-sovelluksen toiminnot

Jodelissa käyttäjät ryhmitellään keskustelualustoille paikkakunnittain, ja he voivat keskustella sovelluksessa reaaliaikaisesti¹⁵. Keskustelua käydään joko paikkakuntien pääkanavilla taikka erikseen erotelluilla kanavilla¹⁶. Käyttäjän sijaintitietoja hyödyntäen keskustelualusta vaihtuu hänen siirtyessään paikkakunnalta toiselle. Tämän lisäksi käyttäjällä on mahdollisuus luoda itsellensä sovelluksen muistiin kotipaikkakunta, jonka päivityksiä käyttäjä pystyy seuraamaan myös toisella paikkakunnalla fyysisesti ollessaan¹⁷.

Jodelissa käyttäjä näkee muiden käyttäjien viestit pääasiassa 10 kilometrin säteeltä käyttöpaikastaan. Tämä tarkoittaa sitä, että viesti on julkaistu Jodeliin kyseiseltä alueelta. Alue voi kuitenkin rajautua 100 kilometriin asti, kunnes käyttäjällä näkyy syötteessään 150 viestiä¹⁸. Kaikille kohdennettu, luokittelematon sisältö näkyy ”Main”-kanavalla. Jodel tarjoaa lisäksi ominaisuuden nähdä tarkemmin, miltä etäisyydeltä omasta sijainnista toisen käyttäjän viesti on kirjoitettu sovellukseen. Esimerkiksi ”lähellä” kirjoitettu viesti tarkoittaa sen kirjoitetun sovellukseen kahden kilometrin säteeltä henkilön omasta sijainnista. Jos käyttäjä kirjoittaa sovellukseen viestin käyttäen toiselta paikkakunnalta käsin oman kotipaikkakuntansa kanavaa, näkyy se hänen viestinsä sijainnissa.¹⁹

Eri kanaville pystyy siirtymään sovelluksessa Etsi-toiminnon kautta. Tämän jälkeen kanavalle voidaan liittyä ja kirjoittaa viestejä. Jodel ei salli sovelluksessaan henkilökohtaisten tietojen, kuten nimien julkaisua. Jodel myös kieltää laittoman toiminnan sovelluksessa, jonka se erittelee ohjeistuksessa nettisivuillaan.²⁰ Kuvassa 1 on esitetty esimerkki Jodel-kirjoittelusta.

¹⁵ Jodel 2019, luettu 25.10.2019

¹⁶ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

¹⁷ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

¹⁸ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

¹⁹ Jodel FAQ, luettu 29.10.2019

²⁰ Jodel Guidelines, luettu 2.11.2019

Kuva 1. Jodelin Main-kanavan näkymää, paikkakuntana Tampere. Viestien julkaisupaikka on ”lähellä” käyttäjän omaa sijaintia. (kuva: Anna Toukosalo)

2.2 Jodel-käyttäjä

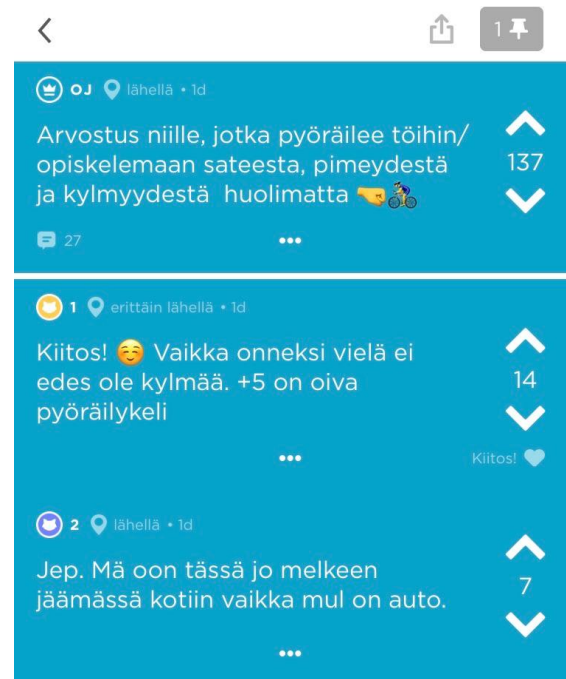
Jodel-sovelluksen älypuhelimeen ladattuaan käyttäjä ei itse fyysisesti luo tunnusta sovellukseen. Sovellus luo itse käyttäjälle uniikin käyttäjänumeron, jotta käyttäjä voidaan yhdistää hänen itsensä kirjoittamiin viesteihin sekä muiden käyttäjien viesteihin kirjoittamiinsa kommentteihin. Sovellus ei esimerkiksi kysy käyttäjältä tämän puhelinnumeroa tai sähköpostiosoitetta käyttäjätilin luontia varten. Sovelluksen luoma käyttäjännumero on linkitetty käyttäjän laitteeseen. Sovelluksen älypuhelimeensa ladannut hyväksyy ensin sovellukselle pääsyn puhelintietoihin, jonka jälkeen käyttäjän annettua suostumuksen käyttäjälle luodaan käyttäjännumero.²¹ Sovellus ei pysty yhdistämään käyttäjännumeroa käyttäjän nimeen tai muihin henkilökohtaisiin tietoihin käyttäjästä²².

²¹ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

²² Jodel Privacy Policy 2.c., luettu 20.10.2019

Jos käyttäjä ei suostu sijaintitietojensa paikantamiseen sovellusta käyttäessään, sovellusta ei ole mahdollista käyttää täysin ominaisuuksin²³. Jos henkilö haluaa poistaa käyttäjätietonsa sovelluksesta, on hänen pyydettävä poistoa erikseen sovelluksen kautta²⁴. Sovellus on tarkoitettu käytettäväksi älypuhelimella, mutta muiden kirjoittamia viestejä voi lukea myös sovelluksen nettisivujen kautta²⁵. Yksityisviestejä toiselle käyttäjälle ei sovelluksessa ole mahdollista lähettää.

Jodel –sovelluksen anonyymiuden takia viestin kirjoittaja näkyy sovelluksessa kirjaimin OJ (Original Jodeler)²⁶. Viestiin kommentoineet näkyvät muille käyttäjille numeroin. Kuvassa 2. on esimerkki edellä mainituista merkinnöistä. Jos ensimmäisenä kommentoinut käyttäjä kommentoi samaan viestiketjuun myöhemminkin, hänen alkuperäinen kommentointinumeronsa (1) säilyy.

Kuva 2. Esimerkki Jodelin viestiketjusta. (kuva: Anna Toukosalo)

2.3 Käyttäjistä kerätyt tiedot

Jodel kerää käyttäjästään tietoja, kuten käyttäjän IP-osoitteen, ajat, jolloin käyttäjä on käyttänyt sovellusta, käyttäjän rekisteröitymispäivän sovellukseen, käyttäjän laitteen käyttöjärjestelmän sekä millaisella laitteella sovellusta on käytetty. Käyttäjän käyttöjärjestelmä voisi olla esimerkiksi Android –käyttöjärjestelmä, ja laitteen tyyppi taas esimerkiksi Samsung Galaxy.²⁷ Käsittelen IP-osoitetta myöhemmin kappaleessa 4.3.

²³ Jodel Privacy Policy 2.f., luettu 20.10.2019

²⁴ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

²⁵ Jodel Terms of Use 1.2., luettu 20.10.2019

²⁶ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

²⁷ Jodel Privacy Policy 2.d., luettu 20.10.2019

Sovelluksen käyttäjistään keräämien tietojen lainmukainen perusta löytyy asetuksesta General Data Protection Regulation (GDPR)²⁸ eli yleisestä tietosuoja-asetuksesta²⁹.

Lisäksi käyttäjä pystyy itse määrittämään sovellukseen sukupuolensa, ikänsä sekä elämäntilannettaan sillä hetkellä parhaiten kuvaavan käyttäjäryhmän. Jodel on määrittänyt sovellukseen rekisteröitymisen ja käytön ikäraajaksi 16 vuotta³⁰, mutta käyttäjä itse vastaa sinne syöttämästään iästä.

Yleinen tietosuoja-asetus velvoittaa kaikkia Euroopan Unionissa toimivia yrityksiä noudattamaan samoja tietosuojasääntöjä sijaintipaikastaan riippumatta³¹. Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan esimerkiksi Jodelin käyttäjästäan keräämä IP-osoite luetaan henkilökohtaiseksi tiedoksi³². Myös Tietosuojalautakunnan päätöksessä vuodelta 2006 IP-osoitteiden on katsottu olevan pääsääntöisesti henkilötietoja³³. Yleisen tietosuoja-asetuksen viides artikla ei aseta henkilökohtaisten tietojen säilytykselle tiettyä aikarajaa, mutta sen mukaan niitä voidaan säilyttää niin kauan kuin sen koetaan olevan tarpeellista tietojen keräämisen käyttötarkoituksen vuoksi³⁴.

²⁸ Privacy Policy 2.1., luettu 20.10.2019

²⁹ Tietosuojavaltuutetun toimisto, luettu 20.10.2019

³⁰ Terms of Use 2.2., luettu 20.10.2019

³¹ EU:n tietosuojasääntöjen uudistus 2018, luettu 20.10.2019

³² Yleinen tietosuoja-asetus 2019

³³ Tietosuojalautakunnan päätös 2/936/2005

³⁴ Information Commissioner's Office, luettu 20.10.2019

3 RIKOKSET JA HÄTÄTAPAUKSET JODELISSA

3.1 Rikoksen tekopaikkana Jodel

Kun Jodelissa tulee ilmi rikos, voi herätä kysymys rikoksen tekopaikasta. Rikos tapahtuu tällöin internetissä. Rikoslain (19.12.1889/39) 1 luvun 1 §:n mukaan Suomessa tehtyyn rikokseen on sovellettava Suomen lakia. Rikos katsotaan tehdyksi siellä, missä teko suoritettiin, sekä siellä, missä rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni (RL 1:10 §). RL 1:5 §:n mukaan ”Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, joka on kohdistunut Suomen kansalaiseen - - sovelletaan Suomen lakia, jos teosta lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus”. Lisäksi RL 1:6 §:n mukaan Suomen kansalaisen tehdessä rikoksen Suomen ulkopuolella, sovelletaan siihen Suomen lakia.

Teon käsitteestä puhuttaessa rikosoikeudellisesti merkityksellisten tekojen perustana ovat pääsääntöisesti yksinkertaiset ruumiinliikkeet. Ruumiinliikkeen toteuttamispaikka määrittelee siis tekopaikan. Jos rikoksen tekopaikasta ei olisi varmuutta, rikos voidaan myös katsoa tehdyksi Suomessa, mikäli on perusteltua syytä olettaa sen tehdyksi Suomen alueella.³⁵ Viesteistä puhuttaessa, jos viestin pääasiallinen toimitustyö tehdään Suomessa, voidaan lähtökohtaisesti katsoa toiminnan harjoitetun Suomessa³⁶.

Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmän raportissa ”Rangaistavan vihapuheen levittäminen Internetissä - Rangaistavan vihapuheen määrittämisestä ja rikosoikeudellisen vastuun kohdentumisesta erilaisiin Internetissä toimiviin toimijoihin” esitellään Helsingin hovioikeuden tuomio asiassa, jossa oli kysymys internetissä tehdystä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Tapauksessa oli ratkaistavana kysymys siitä, mikä on rikoksen tekopaikka ja vaatikko rikosta koskevan syytteen tutkiminen kaksoisrangaistavuuden selvittämistä, kun levittämiseen käytetty palvelin sijaitsi ulkomailla. Vaikka kyseessä oli ollut amerikkalainen palvelin, jota ylläpiti australialainen taho, hovioikeus katsoi käytetyn kielen (suomi) tarkoittaneen sitä, että viestit olivat tarkoitettu luettavaksi suomenkieliselle yleisölle. Lisäksi koska viestit olivat luettavissa internetissä, ne olivat luettavissa kaikkialla Suomessa. Sivua ylläpitäneen palvelimen sijaintipaikalla ei siis ollut merkitystä asiassa. Levittämisen koettiin tapahtuneen Suomessa.³⁷

³⁵ Frände 2012, 324-327

³⁶ HE 54/2002

³⁷ Helsingin hovioikeuden tuomio 22.9.2009 nro 2370, viitattu valtakunnansyyttäjänviraston työryhmän raportissa 21.12.2012

Edellä mainituin perustein katson, että Jodelissa tapahtuneen rikoksen voidaan katsoa tapahtuneen Suomessa.

3.2 Rikoksista Jodelissa

Kirjoittelut Jodeliin voivat täyttää useamman rikoksen tunnusmerkistön. Otan esimerkinomaisesti esille muutaman tällaisen rikostyyppin. Luettelo ei kuitenkaan ole tyhjentävä. Oletettavaa on, että Jodelissa voi tapahtua monia muitakin rikoksia. Opinnäytetyöhöni liittyvän tehtävän kannalta merkityksellistä ei ole rikosnimikkeistön selvittäminen, vaan tutkintaan liittyvät kysymykset.

3.2.1 Kunnianloukkaus

Rikoslain 24 luvun 9 § kunnianloukkauksesta kuvaa tekoa seuraavasti;

Joka esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista -- .

Lisäksi kunnianloukkauksesta on olemassa törkeä tekomuoto RL 24:10 §:ssä, jos teolla aiheutetaan suurta kärsimystä taikka erityisen suurta vahinkoa, ja teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kunnianloukkaus on sekä perusmuotoisena että törkeänä asianomistajarikos. Sen tutkiminen vaatii asianomistajalta syyttämispyyntöä RL 24:12 §:n mukaisesti.

3.2.2 Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen

Jodelissa voi syyllistyä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen RL 24:8 §:n mukaan, jos oikeudettomasti esimerkiksi joukkotiedotusvälinettä käyttäen esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen taikka kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle, taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Tästäkin teosta on olemassa törkeä tekomuoto RL 24:8a §:ssä, jossa perusteet teon törkeydelle ovat

amat kuin törkeässä kunnianloukkauksessa. Kumpikin tekemuoto on RL 24:12 §:n mukaan asianomistajarikos.

3.2.3 Laiton uhkaus

Laittomasta uhkauksesta on säädetty RL 25:7 §:ssä. Laittomaan uhkaukseen pykälän mukaan syyllistyy se, joka muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta taikka toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. Tämäkin rikos edellyttää lähtökohtaisesti asianomistajan syyttämispyyntöä RL 25:9 §:n mukaan. Laittomassa uhkauksessa uhkaaminen ei ole keino jonkin tavoitteen toteuttamiseksi, vaan rikos tyhjäntyy pelkkään rikoksella uhkaamiseen. Rangaistavaa on vain henkilökohtaiseen turvallisuuteen tai omaisuuteen kohdistuvalla rikoksella uhkaaminen. Laittoman uhkauksen tunnusmerkistön täytyminen vaatii lisäksi, että uhkaajan tulee mieltää varsin todennäköiseksi se, että uhattu joko pelkää tai joka tapauksessa ottaa uhkauksen riittävän vakavasti.³⁸ Uhkauksen olisi siis tultava jollain tavalla uhatun tietoon. Helsingin hovioikeuden antaman tuomion mukaan internetissä yleisön saatavilla olevalla sivustolla ja myös suljetulla sivustolla esitetty uhkaus voi täyttää laittoman uhkauksen tunnusmerkistön³⁹.

3.3 Jodelin rooli tutkinnassa

Jodelin palveluntarjoaja sijaitsee Saksassa, kuten aiemmin kerroin. Olen ottanut yhteyttä Jodeliin ja sain kysyä erilaisia opinnäytetyöhöni liittyviä kysymyksiä sähköpostitse sovelluksella työskentelevältä Community Growth Managerilta. Kysyin, millaista tietoa ja missä tilanteissa he Jodelilla luovuttavat poliisille. Lisäksi kysyin, onko Jodelilla pääsy vanhoihin Jodel-viesteihin, onko heillä data tallennettuna johonkin, ja datan ollessa tallennettuna, kuinka kauan sitä säilytetään. Community Growth Manager vastasi, ettei pystynyt asianajajaa konsultoituaan vastaamaan mihinkään esittämistäni kysymyksistä. Hän kertoi kuitenkin heidän luovuttavan käyttäjistä tietoa poliisille henkien ollessa vaarassa, esimerkiksi ampumisuhan tilanteissa sekä itsemurhatapauksissa. Muunlaisissa

³⁸ Heinonen ym. 1999, 569-570

³⁹ Helsingin HO 7.12.2011 3608

tapauksissa, kuten häirinnät ja henkilötietojen paljastaminen, he vaativat viranomaisilta oikeuden määräyksen luovuttaakseen käyttäjätietoja.⁴⁰

Kysyin myös sähköpostitse, miten asia hoidetaan tilanteessa, jossa Suomessa poliisi tutkii Jodelissa tapahtunutta rikosepäilyä. Community Growth Manager kertoi heidän noudattavan yleensä Saksan lainsäädäntöä ulkomaalaisen poliisin ottaessa heihin yhteyttä. Hän tarkensi asian olevan usein kuitenkin tapauskohtaista.⁴¹

Vaikka Community Growth Manager ei pystynyt vastaamaan datan tallentamisesta Jodelilla, kysyin Jodelin nettisivujen kautta sovellukseen kirjoitettujen viestien poistamisesta. Minua kiinnosti, poistuuko viesti lopullisesti heidän tietokannastaan jos käyttäjä itse poistaa viestinsä, vai onko Jodelin mahdollista löytää poistettu viesti vielä myöhemmin. Sain vastauksen sähköpostitse Jodelilla työskentelevältä henkilöltä ja asian varmisti minulle erikseen vielä Jodelin suhdetoiminnan puolella työskentelevä Communications Lead⁴². Sähköpostissa kerrottiin heidän löytävän viestin vielä käyttäjän poistettuakin sen. Jos henkilö kuitenkin poistaa käyttäjänsä sovelluksesta, tämä toiminto poistaa lopullisesti kaiken heidän tietokannastaan.⁴³

Sovellukseen kirjoitettu viesti tai kommentti voi poistua näkyvistä muilta käyttäjiltä monesta syystä. Jodelin sääntöjen vastaiset viestit poistetaan⁴⁴. Sääntöjä rikkovia epäasiallisia viestejä voi ilmiantaa sovelluksessa ns. liputtamalla⁴⁵. Epäasialliseksi ilmoitettu viesti ohjataan valvojille, jotka tarkistavat viestin sisällön ja tarvittaessa estävät sen. Tämän lisäksi sekä viesteille että kommentteille voi antaa *upvoteja* ja *downvoteja* eli ylä- ja alääniä. Jodel harjoittaa itsesensuuria estämällä automaattisesti riittävästi alääniä saaneen viestin. Sen sijaan kommentti, joka on poistunut näkyvistä riittävästi alääniä saatuaan, on kuitenkin edelleen mahdollista avata erikseen ja lukea.⁴⁶ Käyttäjä voi lisäksi itse poistaa kirjoittamansa viestin tai kommentin.

⁴⁰ Jodel Community Growth Manager 2019

⁴¹ Jodel Community Growth Manager 2019

⁴² Kotimaisten kielten keskus 2015

⁴³ Jodel Communications Lead 2019

⁴⁴ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

⁴⁵ Jodel arvot ja säännöt, luettu 29.11.2019

⁴⁶ Jodel FAQ, luettu 25.10.2019

3.4 Keskusrikospoliisin rooli tutkinnassa

Laitoin sähköpostitse viestiä Keskusrikospoliisille (KRP) liittyen opinnäytetyöhöni, ja sain vastaukset esittämiini kysymyksiin KRP:llä työskentelevältä rikoskomisariolta. Aloitin kysymällä, mistä tutkijan kannattaisi aloittaa saadessaan Jodel-sovelluksessa tapahtuneen rikoksen tutkittavakseen. Vastauksessa kehoitettiin ensin ottamaan yhteyttä KRP:n Internet Service Provider –toimintoon. Toiminto toimii Suomessa ulkomaisille palveluntarjoajille tehtävien tiedustelujen SPOC:ina (Single Point Of Contact). Vastauksessa kerrottiin tämän jälkeen toiminnon käsittelijöiden osaavan kertoa, kannattaako kyselyitä lähteä tekemään kyseessä olevassa rikoksessa, millaista tietoa Jodelilta on mahdollista saada ja mitkä ovat keinot eri tietojen hankkimiseksi.⁴⁷

Kysyin myös, mitä tapahtuu, kun KRP:lle tulee pyyntö tutkia Jodelissa tapahtunut rikos. Karsivatko he pyyntöjä jollakin tavalla vai lähettävätkö he kaikki tulevat pyynnöt eteenpäin Jodelille? Kun sovelluksen palveluntarjoaja sijaitsee Saksassa, pohdin, vaikuttaako se jollakin tavoin eri rikosnimikkeiden kohdalla tehtävään yhteistyöhön. Vastauksessa kerrottiin Suomen toimivan oman lainsäädäntönsä mukaisesti. Kohdemaan lainsäädäntö määrittelee toki, mitä tietoja heiltä on saatavilla ja mikä on oikea tapa sitä pyytää. Oikealla tavalla tarkoitetaan sitä, pystyykö kyselyn tekemään suoraan palveluntarjoajalle vai tuleeko toimia viranomaisten kautta. Tällaisessa tapauksessa viranomaisten kautta toimiminen tarkoittaa eurooppalaisen tutkintamääräyksen (EIO) tekemistä.⁴⁸ Käsittelen EIO:n merkitystä kappaleessa 4.1.

KRP:ltä saadussa vastauksessa kerrottiin myös, etteivät he lähetä kaikkia pyyntöjä palveluntarjoajille. Tällaisessa tilanteessa sovelletaan Poliisihallituksen ohjetta kansainvälisten asioiden hoitamisesta.⁴⁹ Käsittelen ohjeen sisältöä kappaleessa 4.2.

Kysyin seuraavaksi, millainen on KRP:n pyyntö Jodelille. Vastauksessa kerrottiin tämänkin asian riippuvan siitä, millainen tilanne on. Häätapauksissa KRP toimii suoraan Jodelin kanssa, mutta muissa tapauksissa kyselyt tehdään käyttämällä eurooppalaista

⁴⁷ Keskusrikospoliisi, rikoskomisario 2019

⁴⁸ Keskusrikospoliisi, rikoskomisario 2019

⁴⁹ Keskusrikospoliisi, rikoskomisario 2019

tutkintamääräystä.⁵⁰ Häätapauksiksi luetaan esimerkiksi kouluampumis- tai itsemurhatapaukset.

Lisäksi halusin tietää, millaisia tietoja Jodel antaa takaisin. Saadussa vastauksessa kerrottiin Jodelin antavan periaatteessa kaikkia tietoja joita Jodel tallentaa. Niitä tietoja voi myös poliisi siis pyytää. Tyypillisiä tietoja ovat rekisteröinti- ja kirjautumistiedot sekä mahdollisesti myös palvelun tallentamat sisältötiedot.⁵¹ Jodelin käyttäjästään keräämät tiedot olen luetellut kappaleessa 2.3.

Viimeinen kysymykseni koski sitä, millaisia pyyntöjä KRP on lähettänyt Jodelille. Käytännössä lähes kaikki heidän tähän mennessä Jodelille lähettämänsä pyynnöt ovat vastauksen perusteella olleet hätäpyyntöjä liittyen koulu- ja itsemurhauhkauksiin. Rikosnimikkeenä on ollut laiton uhkaus tai pyyntöjä on tehty ennalta estävässä mielessä.⁵²

⁵⁰ Keskusrikospoliisi, rikoskomisario 2019

⁵¹ Keskusrikospoliisi, rikoskomisario 2019

⁵² Keskusrikospoliisi, rikoskomisario 2019

4 RIKOSEPÄILYN TUTKINTA

Jodel neuvoo sovelluksen yhteisön säännöissä käyttäjää ottamaan laitonta toimintaa kohdatessaan tai välittömän vaaran tapauksessa yhteyttä paikallisiin viranomaisiin. Kyseisen viestin voi ohjeiden mukaan linkittää poliiseille sovelluksessa Jaa-painikkeen kautta, jolloin Jodel –sovelluksen työntekijät voivat löytää viestin, vaikka se poistettaisiin tai estettäisiin. Lisäksi Jodel neuvoo ottamaan myös kuvakaappauksen viestistä.⁵³

Käsittelen tässä luvussa sitä, mitä keinoja poliisilla on tutkinnassa.

4.1 Eurooppalainen tutkintamääräys

Eurooppalainen tutkintamääräys eli rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annettu direktiivi 2014/41/EU on pantu kansallisesti täytäntöön Suomessa 3.7.2017 lailla rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä⁵⁴. Lain täytäntöönpaneman EU-direktiivin on tarkoitus tehostaa ja nopeuttaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä. Direktiivissä on kyse todisteiden hankkimiseen rikosasiassa liittyvästä oikeusapumenettelystä jäsenvaltioiden välillä. Lähtökohtana on, että jäsenvaltion on vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen mukaisesti pantava täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa annettu tutkintamääräys, joka voi koskea erilaisia toimenpiteitä rikosasiassa tarvittavien todisteiden hankkimiseksi.⁵⁵ Direktiivin kolmannen artiklan mukaan tutkintamääräyksen soveltamisalaan kuuluvat kaikki tutkintatoimenpiteet, kahta tutkintaryhmiin liittyvää poikkeusta lukuun ottamatta⁵⁶. Syyttäjä vahvistaa kaikki Suomesta lähtevät tutkintamääräykset⁵⁷.

Tutkintatoimenpiteet on direktiivin mukaan pantava täytäntöön ”mahdollisimman pian”, enintään 30 päivän kuluessa on päätettävä pyynnön tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja 90 päivän kuluessa on suoritettava täytäntöönpano. EU-maat voivat tietyin perustein kieltäytyä pyynnöstä. Kaikkiin toimenpiteisiin sovelletaan seuraavia yleisiä kieltäytymisperusteita: 1. Koskemattomuus tai erioikeus tai rikosoikeudellisen vastuun rajoittamista koskevat säännöt, jotka liittyvät lehdistön vapauteen 2. Olennaisten

⁵³ Jodel arvot ja säännöt, luettu 29.11.2019

⁵⁴ Autio & Kipinoinen 2016

⁵⁵ Oikeusministeriö 2017

⁵⁶ Eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpano 2016, 26

⁵⁷ Oikeusministeriö 2017.

kansallisten turvallisuusetujen vahingoittuminen 3. Kyseessä ei ole rikosoikeudellinen menettely 4. Kaksoisrangaistavuuden kielto (ne bis in idem) 5. Ekstraterritoriaalisuus yhdistettynä kaksoisrangaistavuuteen 6. Ristiriita perusoikeuksien kunnioittamisvelvoitteen kanssa. Tiettyihin tutkintatoimenpiteisiin sovelletaan seuraavia kieltäytymisperusteita: teko ei ole joko täytäntöönpanomaassa rangaistava (lukuun ottamatta tiettyjä vakavia rikoksia) taikka toimenpiteen täytäntöönpano on mahdotonta (tutkintatoimenpidettä ei ole tai sitä ei voitaisi käyttää vastaavissa kansallisissa tapauksissa eikä sille ole vaihtoehtoa).⁵⁸

4.2 Poliisihallituksen ohje

Poliisihallituksen ohjetta kansainvälisestä yhteistoiminnasta rikosten selvittämiseksi sovelletaan poliisin kansainväliseen virka- ja oikeusapumenettelyyn rikosten selvittämiseksi. Sitä sovelletaan myös eurooppalaisen tutkintamääräyksen mukaiseen menettelyyn. Poliisin kansainvälisen yhteistyön lähtökohtana tämän ohjeen mukaan on, että yhteydenpito vieraan valtion viranomaisen kanssa tapahtuu keskusrikospoliisin kautta. KRP:n kautta tulee toimittaa kaikki pyynnöt, jotka koskevat suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, peite- ja valeostotoimintaa, tietolähdetoimintaa, telepakkokeinoja sekä teknistä tarkkailua. Lisäksi pyynnöt koskien tutkintaryhmän perustamista ja valvotun läpilaskun suorittamista tulee toimittaa KRP:n kautta.⁵⁹

Pyynnön sisällön määrittelee eurooppalaisen tutkintamääräyksen osalta käytössä oleva pakollinen vakiolomake, johon tiedot tulee täyttää tarpeellisin osin tapauksesta riippuen. Tutkintamääräyksen antaa tutkinnanjohtajan oikeudet omaava pidättämiseen oikeutettu virkamies ja tutkintamääräyksen vahvistaa aina syyttäjä. Jos eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamiseen tarvitaan tuomioistuimen lupa, lähetetään se kiiretilanteissa vahvistettavaksi jo ennen luvan saamista edellyttäen, että asia on muutoin valmis. KRP huolehtii pyynnön käännettämisestä vastaanottavan valtion edellyttämälle kielelle.⁶⁰

Pyytää voidaan ainoastaan Suomen lain mukaisia toimia. Pynnön lähettämistä harkittaessa on otettava huomioon pyynnön täyttämistä aiheutuva työmäärä suhteessa saavutettavaan hyötyyn. Keskeistä on kuitenkin pyynnön välittömyys, eli lisänäytön hankkiminen on tarpeen jutun selvittämiseksi ja että näyttö ei ole saatavissa kotimaasta.

⁵⁸ Direktiivi eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä, luettu 25.10.2019

⁵⁹ Poliisihallitus 2018, 1-3

⁶⁰ Poliisihallitus 2018, 8-9

Erityisesti vähäisissä asioissa on harkittava pyynnön tarpeellisuutta. Vähäisinä pidetään rikoksia, joista ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Vähäiset jutut voivat kuitenkin muodostaa isomman kokonaisuuden, jolloin yksittäisen teon vähäisyys ei välttämättä ole este pyynnön tekemiselle.⁶¹

4.3 IP-osoite tutkinnassa

Internet Protocol address eli IP-osoite tarkoittaa henkilön omaa yksilöityä osoitetta internetissä tietyllä hetkellä. Tiedonvaihto internetissä ei ole mahdollista ilman IP-osoitetta⁶².

IP-osoitteen avulla yksilöidään viestintäverkkoihin kytketyt laitteet. IP-osoite on neljästä, pisteillä erotetuista numerosarjoista muodostuva kokonaisuus. Viestintäverkoissa käytetään karkeasti jaotellen kahden tyyppisiä IP-osoitteita. *Staattinen* IP-osoite yksilöi aina ennalta määritellyn tietoliikenneyhteyden taakse liitettävän päätelaitteen.⁶³ Tämä staattinen, eli kiinteä IP-osoite pysyy aina samana⁶⁴. *Dynaaminen* IP-osoite määritellään yhteyskohtaisesti tyypillisesti tietoliikenneyhteyden tarjoajan toimesta⁶⁵. Internet-operaattoreilla on tietty joukko IP-osoitteita, josta asiakas saa internetiin kytkeytyessään automaattisesti jonkin operaattorinsa IP-osoitteista. Kun asiakas lopettaa internetin käytön, vapautuu IP-osoite muiden käytettäväksi.⁶⁶ IP-osoitteen operaattorin eli ISP:n (Internet Service Provider) voi tarkastaa esimerkiksi kaikille avoimena olevilla, internetistä löytyvillä hakukoneilla. Nämä hakukoneet ilmoittavat lähtökohtaisesti myös sijainnin IP-osoitteelle, joka on kuitenkin harvoin paikkaansa pitävä.

Dynaamista IP-osoitetta käyttävä internetin käyttäjä on yksilöitävissä tietynä kellonaikana käytetyn IP-osoitteen avulla, mutta ainoastaan internet-operaattorilta saatavilla olevien tietojen perusteella. Nämä tiedot luetaan sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) mukaisesti luottamuksellisiksi tunnistamistiedoiksi.⁶⁷ Sähköisen viestinnän tietosuojalaki on kumottu lailla sähköisen viestinnän palveluista (7.11.2014/917). Käsitellen tunnistamistietojen käsitettä kappaleessa 5.1.1.

⁶¹ Poliisihallitus 2018, 3

⁶² Internetin osoitekäytäntö, luettu 4.11.2019

⁶³ Innanen & Saarimäki 2012, 92

⁶⁴ Tietosuojalautakunnan päätös 2/936/2005

⁶⁵ Innanen & Saarimäki 2012, 92

⁶⁶ Tietosuojalautakunnan päätös 2/936/2005

⁶⁷ Tietosuojalautakunnan päätös 2/936/2005

5 POLIISIN MAHDOLLISUUKSIA TIEDONHANKINTAAN

5.1 Salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot

Televalvonta on yksi keino tiedonhankintaan Jodelissa ilmitulleita rikosepäilyjä ja hätätapauksia varten. Televalvonta on mahdollista sekä pakkokeinolain (22.7.2011/806) että poliisilain mukaisesti. Seuraavaksi esittelen niiden käyttötarkoitukset. Lisäksi käsittelen tukiasematietojen sekä sijaintitietojen hankkimista ja niiden käyttötarkoitusta.

5.1.1 Pakkokeinolain mukainen televalvonta

Pakkokeinoja saadaan käyttää PKL 1:2 §:n mukaan vain, jos sen käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käyttämisestä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen, ja muut asiaan vaikuttavat seikat. PKL 10:2 § määrittää salaisten pakkokeinojen käytön yleiseksi edellytykseksi sen, että käytöllä voidaan olettaa saatavan tarvittavia tietoja rikoksen selvittämiseksi. PKL 10:2 § käsittelee salaisten pakkokeinojen käytön edellytyksiä. Tämän pykälän *erittäin tärkeän merkityksen edellytystä rikoksen selvittämiseksi* ei sovelleta televalvonnan ja sen edellytysten pykälään.

Pakkokeinolain salaisiin pakkokeinoihin kuuluvasta televalvonnasta ja sen edellytyksistä säädetään 10:6 §:ssä ja lainkohta kuuluu seuraavasti:

Televalvonnalla tarkoitetaan tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Tunnistamistiedolla* tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi. (26.4.2019/587)

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä: 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta; 2) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta; 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta luvottomasta käytöstä; 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, lapsen

houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tai parituksesta; 5) huumausainerikoksesta; 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, terroristiryhmän rahoittamisesta, matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten tai terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisestä; 7) törkeästä tulliselvitysrikoksesta; 8) törkeästä laittoman saaliin kätkemisestä; 9) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka 10) törkeän ryöstön valmistelusta. (9.11.2018/875) Verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttamisesta säädetään sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 17 §:ssä.

Säännöksessä ”televalvonta” määritellään tunnistamistietojen hankkimiseksi viestistä, joka on lähetetty PKL 10:3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta. Kyseinen telekuuntelua koskeva pykälä viittaa lakiin sähköisen viestinnän palveluista (7.11.2014/917). Laki sähköisen viestinnän palveluista määrittelee 1 luvun 3 §:ssä yleisen viestintäverkon tarkoittavan viestintäverkkoa, jota käytetään viestintäpalvelujen tarjontaan ennalta rajaamattomalle käyttäjäpiirille.

Teleosoite määritellään hallituksen esityksessä Eduskunnalle poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi millaiseksi tahansa viestintäverkon rajapinnan tiedoksi taikka ominaisuudeksi, joka voidaan yhdistää tiettyyn käyttäjään tai tilaajaan. Teleosoite voi olla myös laitteeseen sisältyvä ja käyttäjään tai tilaajaan yhdistettävissä oleva tieto tai ominaisuus. Tällaisia tietoja voivat olla esimerkiksi sähköpostiosoite, käyttäjätunnus, salasana, IP-osoite tai muu televerkkoon sisältyvä tieto, jonka avulla tele- tai datayhteyden osapuolet voidaan yksilöidä.⁶⁸

Telepäätelaitte määritellään samaisessa hallituksen esityksessä laitteeksi, joka viestien lähettämiseksi, vastaanottamiseksi taikka käsittelemiseksi on tarkoitettu johtimella, radioteitse, optisesti taikka muulla sähkömagneettisella tavalla liitettäväksi joko suoraan yleisen viestintäverkon liittymään tai toimimaan tällaisen viestintäverkon yhteydessä kytkettynä suoraan tai epäsuorasti samaisen viestintäverkon liittymään.⁶⁹

Tunnistamistiedolla PKL 10:6 §:ssä tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:ssä kohdissa 7 ja 30 tarkoitettuihin käyttäjään tai tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkossa käsitellään viestien jakamiseksi, tarjolla

⁶⁸ HE 224/2010

⁶⁹ HE 224/2010

pitämiseksi tai siirtämiseksi. Käyttäjä on määritelty sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa luonnollisena henkilönä, joka joko palvelun tilaajana taikka muuten käyttää viestintäpalvelua tai lisäarvopalvelua. Tilaajalla samaisen pykälän kohdassa 30 tarkoitetaan oikeushenkilöä ja luonnollista henkilöä, joka on muuta kuin teletoimintaa varten tehnyt sopimuksen viestintäpalvelun tai lisäarvopalvelun toimittamisesta.

Pakkokeinolain tarkoittamat tunnistamistiedot on myöhemmin korvattu termillä välitystiedot⁷⁰. Laissa sähköisen viestinnän palveluista määritellään termi ”välitystieto”. Välitystiedoilla tarkoitetaan 3 §:n kohdassa 40 oikeus- tai luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevaa tietoa, jota viestin välittämiseksi käsitellään⁷¹. Välitystietoja ovat esimerkiksi IP-osoite⁷².

PKL 10:1 §:ssä mainitaan televalvontaa voitavan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. PKL 10:9 §:n mukaan televalvonnasta päättää tuomioistuin, pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää näistä siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää pakkokeinon käytöstä, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on kyseisen pykälän mukaan saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti kun mahdollista, mutta kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta. Lupa televalvontaan voidaan antaa, ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan samaisen pykälän mukaisesti.

5.1.2 Poliisilain mukainen televalvonta

PoL 5:8 § televalvonnasta ja sen edellytyksistä kuuluu salaisiin tiedonhankintakeinoihin. Pykälä on melko yhteneväinen pakkokeinolain vastaavan pykälän kanssa. Pykälän mukaan:

Televalvonnalla tarkoitetaan tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty 5 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta

⁷⁰ Viestintäviraston määräyksen 53 perustelut ja soveltaminen 2014

⁷¹ Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n kohta 40, välitystiedot, on voimassa väliaikaisesti muutetussa muodossa 20.6.2016-20.6.2021

⁷² Kyberturvallisuuskeskus 2019

tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Tunnistamistiedolla tarkoitetaan sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 2 §:n 8 kohdassa tarkoitettua tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sellaisen henkilön hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän: 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta; 2) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta; 3) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön tai paritukseen; 4) huumausainerikokseen; 5) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun; taikka 6) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Poliisilla on oikeus televalvontaan 2 momentin estämättä, jos sen välitön toteuttaminen on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Poliisilla on oikeus lyhytaikaisesti estää teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden käyttö tietyllä alueella. Toimenpiteen käytön on oltava välttämätön henkeä tai terveyttä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi, eikä sillä saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Poliisille voidaan antaa lupa kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa (459/1973) tarkoitettussa kuolemansyyn selvittämisessä vainajan hallussa olleen teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jos toimenpiteellä voidaan perustellusti olettaa saatavan kuolemansyyn selvittämisessä tarvittavia tietoja. Tietojen luovuttamisesta hätäilmoituksia vastaanottaville viranomaisille säädetään sähköisen viestinnän tietosuojalain 35 §:ssä.

Pykälässä viitataan tunnistamistietojen kohdalla sähköisen viestinnän tietosuojalakiin, joka on kumottu lailla sähköisen viestinnän palveluista.

Kumottu sähköisen viestinnän tietosuojalain 35 § koski tietojen luovutusta hätäilmoituksia vastaanottaville viranomaisille. Nykyinen laki sähköisen viestinnän palveluista määrittelee hätäilmoituksia vastaanottavien viranomaisten tiedonsaantioikeudet 321 §:ssä. Käsittelen sitä kappaleessa 5.2.2.

Suurin ero poliisilain ja pakkokeinolain televalvontaa koskevien säännösten välillä on rikollisen teon vaihe. Poliisilain pykälää sovelletaan rikosten estämiseksi. Poliisilain mukaan lupa televalvonnalle voidaan poliisille antaa, kun ”voidaan perustellusti olettaa” henkilön syyllistyvän joihinkin laissa mainittuihin rikoksiin. Pakkokeinolaissa säädetään rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista. Pakkokeinolain televalvonnan pykälä

koskee esitutkintaviranomaisia, ja sen mukaan on jo olemassa rikoksesta epäilty, jota on syytä epäillä jostakin listatuista rikoksista.

PolL 5:1 §:n mukaan rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi taikka vaaran torjumiseksi televalvontaa voidaan käyttää salassa niiden kohteelta. Televalvonnasta annetun PolL 5:8 §:n mukaisissa rikostapauksissa ja PolL 5:3 §:ssä lueteltujen rikosten paljastamiseksi televalvonnasta päättää PolL 5:10 §:n mukaisesti tuomioistuim, pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen vaatimuksesta.

Poliisilla on kuitenkin oikeus televalvontaan ilman edellä mainittua menettelyä, jos televalvonnan välitön toteuttaminen on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Tällöin pidättämiseen oikeutettu poliisimies päättää televalvonnasta PolL 5:10 §:n perusteella. Samaisen pykälän mukaan, milloin televalvonta ei siedä viivytystä saa pidättämiseen oikeutettu poliisimies päättää televalvonnan käytöstä, kunnes tuomioistuim on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Tällaisen televalvonnan käyttämisen edellytyksistä säädetään tarkemmin PolL 5:8 §:n 2. momentissa. Asia on kuitenkin saatettava PolL 5:10 §:n mukaisesti tuomioistuimen ratkaistavaksi heti kun mahdollista, mutta viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta

PolL 5:2 § koskee salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytyksiä. Pykälässä mainittua *erittäin tärkeän merkityksen edellytystä rikoksen estämiselle tai paljastamiselle* ei sovelleta televalvonnan ja sen edellytysten pykälään.

5.1.3 Sijaintitietojen hankkiminen epäillyn tavoittamiseksi

Televalvonnan pykälät sekä pakkokeinolaissa että poliisilaissa sisältävät itsessään telesoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimisen.

PKL 10:8 §:n mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi hankkia tämän hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän telesoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitieto, kun häntä on syytä epäillä PKL 10:6 §:n 2. momentissa luetellusta rikoksesta ja lisäksi on syytä epäillä, että hän pakoilee tai muuten karttaa esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä.

PKL 10:9 §:n mukaan sijaintitietojen hankkimisesta PKL 10:8 §:ssä päättää tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää pakkokeinon käytöstä kuten televalvonnan kohdalla, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. PKL 10:2 §:n mukainen erittäin tärkeän merkityksen edellytys ei koske kyseessä olevaa sijaintitietojen hankkimista.

5.1.4 Tukiasematietojen hankkiminen

Tukiasematietojen hankkimisesta säädetään sekä pakkokeinolaissa että poliisilaissa. Tukiasemat ovat niin sanottuja langattoman viestinnän keskuksia sekä mobiililaitteiden välisiä linkkejä⁷³. Tukiasematietojen hankinnassa tiedot voidaan hankkia tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista taikka kirjautuvista teleosoitteista sekä telepäätelaitteista. PKL 10:10 §:n mukaisesti esitutkintaviranomaiselle voidaan rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana antaa lupa sen oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman tietojen hankkimiseen, kun on syytä epäillä PKL 10:6 §:n 2. momentissa tarkoitettua rikosta. PoL 5:11 §:ssä säädetään poliisin tukiasematietojen hankkimisesta, tarkemmin merkityksellisten tukiasematietojen hankkimisesta PoL 5:8 §:n 2. momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Poliisilla on lisäksi oikeus edellä mainitun 11 §:n mukaisesti tukiasematietojen hankkimiseen, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Sekä PKL 10:11 §:n että PoL 5:12 §:n mukaisesti tukiasematietojen hankkimisesta päättää tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää edellä mainittujen PKL 10:11 §:n sekä PoL 5:12 §:n mukaisesti tukiasematietojen hankkimisesta tuomioistuimen ratkaisuun asti, jos asia ei siedä viivytystä. Asia on niin ikään saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

PKL 10:2 §:n erittäin tärkeän merkityksen edellytys rikoksen selvittämiseksi ei koske tukiasematietojen hankkimisen ja sen edellytysten pykälää. Lisäksi PoL 5:2 §:n erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi ei koske tukiasematietojen hankkimisen ja sen edellytysten pykälää.

⁷³ Mobiili ja terveys, luettu 13.11.2019

5.1.5 Edellä mainittujen keinojen soveltuminen Jodeliin

RL 24:9 §:ssä enimmäisrangaistus kunnianloukkauksesta on sakkoa. Törkeässä kunnianloukkauksessa RL 24:10 §:ssä rangaistusmaksimi on kaksi vuotta vankeutta. Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisessä RL 24:8 §:ssä rangaistusmaksimi on sakkoa, törkeässä muodossa RL 24:8a §:ssä kaksi vuotta vankeutta. Laittoman uhkauksen rangaistusmaksimi on RL 25:7 §:n mukaan kaksi vuotta vankeutta.

Televalvonnan ja sen edellytysten pykälät rajaavat pois sekä pakkokeinolaissa että poliisilaissa perusmuotoisen kunnianloukkauksen ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen sakko-rangaistusmaksimiensa vuoksi. Sen sijaan törkeää kunnianloukkausta, törkeää yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä sekä laitonta uhkausta koskevissa tilanteissa televalvonnan käyttö on mahdollinen PKL 10:6 §:n sekä PolL 5:8 §:n tarkoittamalla tavalla.

PolL 5:8 §:n toisen momentin estämättä, on poliisilla oikeus televalvontaan tämän välittömän toteuttamisen ollessa välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Tämä soveltuisi erilaisiin ilmitulleisiin hätätapauksiin Jodelissa.

Törkeä kunnianloukkaus, törkeä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja laitton uhkaus mahdollistavat sijaintitietojen hankkimisen enimmäisrangaistuksien perusteella. PKL 10:8 § sijaintitietojen hankkimisesta sisältää lisäksi ehdon pykälän käyttämisestä rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi, jos hänen on syytä epäillä pakoilevan tai karttavan muuten esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä.

Tukiasematiedot on mahdollista hankkia pakkokeinolain mukaisesti, kun henkilöä on syytä epäillä törkeästä kunnianloukkauksesta, törkeästä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä taikka laittomasta uhkauksesta näiden rangaistusmaksimien takia. Samoihin rikoslain rikosnimikkeisiin voidaan soveltaa PolL 5:11 § merkityksellisten tukiasematietojen hankkimisesta, kun se on tarpeen rikoksen estämiseksi. Lisäksi tukiasematiedot on mahdollista hankkia poliisilain perusteella, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

5.2 Laki sähköisen viestinnän palveluista

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain tavoite on määritelty lain ensimmäisessä pykälässä. Lain on sen mukaan tarkoitus edistää sähköisen viestinnän palvelujen tarjontaa sekä käyttöä. Lisäksi lain on tarkoitus varmistaa, että viestintäverkkoja ja viestintäpalveluja on kohtuullisin ehdoin saatavilla koko maassa. Tavoitteena on myöskin turvata luottamuksellisuus sähköisessä viestinnässä ja yksityisyyden suojan toteutuminen.⁷⁴

5.2.1 Velvollisuus säilyttää tiedot viranomaistarpeita varten

Laissa sähköisen viestinnän palveluista 157 § koskee velvollisuutta säilyttää tiedot viranomaistarpeita varten. Pykälä sisältää tiedot sisäministeriön erikseen päätöksellään nimeämien teletoimintailmoituksen antaneiden yritysten, eli säilytysvelvollisten yritysten, tietojen säilytysvelvollisuudesta. Lisäksi pykälässä säädetään, millaisia tietoja on säilytettävä ja kuinka kauan niitä tulisi säilyttää.

Säilytysvelvolliset yritykset määrittellään Viestintäviraston määräyksen 53 (Teleyritysten tietojen säilytysvelvollisuudesta viranomaistarpeita varten) perusteluissa ja soveltamisohjeissa. Määräyksen soveltamisalaan lukeutuvat teletoimintailmoituksen antaneen ja sisäministeriön erikseen päätöksellään nimeämän teleyrityksen tarjoamiin viestintäpalveluihin liittyvät, säilytysvelvollisuuden piiriin kuuluvat tiedot ja säilytysvelvollisuuden toteuttaminen.⁷⁵

Laki sähköisen viestinnän palveluista määrittelee 3 §:ssä teleyrityksen sellaiseksi, joka tarjoaa verkkopalvelua taikka viestintäpalvelua ennalta rajaamattomalle käyttäjäpiirille, eli siis harjoittaa yleistä teletoimintaa. Verkkopalvelu määrittellään samassa pykälässä palveluksi, jossa teleyritys (verkkoyritys) tarjoaa omistamaansa taikka muulla perusteella hallussaan olevaa viestintäverkkoa viestin siirtoa ja jakelua varten. Viestintäpalvelu määrittellään samassa pykälässä palveluksi, joka muodostuu pääosin tai kokonaan viestien siirtämisestä viestintäverkossa. Viestintäpalvelu tarkoittaa pykälän mukaan myös siirto- ja lähetysoalvelua joukkoviestintäverkossa. Viestintäverkko on määritelty samassa pykälässä toisiinsa liitetyistä johtimista ja laitteista muodostuvaksi järjestelmäksi, joka on tarkoitettu

⁷⁴ Entinen tietoyhteiskuntakaari on nykyinen laki sähköisen viestinnän palveluista

⁷⁵ Viestintäviraston määräyksen 53 perustelut ja soveltaminen 2014

viestien siirtoon taikka jakeluun johtimella, radioaalloilla, optisesti tai muulla sähkömagneettisella tavalla.

Jossain määrin ongelmallista on edelleen, voiko Jodel olla toimintatavaltaan edellä määritellyn kaltainen yritys. Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmän raportissa ”Rangaistavan vihapuheen levittämisestä internetissä” teleyritys ymmärretään operaattorina, joka toteuttaa viestintäverkon tarjoamista käytettäväksi viestin siirtoon, jakeluun taikka tarjolla pitoon etukäteen rajoittamattomalle käyttäjäpiirille. Esimerkkeinä tällaisista operaattoreista annetaan TeliaSonera Finland Oyj ja Elisa Oyj.⁷⁶ Jodel ei tämän perusteella lukeutuisi tällaiseksi teleyritykseksi.

Kuitenkin, IP-osoitteen Jodelin kautta saatuaan ja näin operaattorin sen perusteella selvitettyään, poliisilla on mahdollisuus tehdä kyseisen operaattori-yrityksen kanssa yhteistyötä. Tällaisilla operaattoreilla on yhdeksän kuukauden säilytysvelvollisuus muun muassa IP-osoitteille viranomaistarpeita varten. Esimerkiksi DNA:n tietosuojaselosteessa on kerrottu tästä säilytysvelvollisuudesta rikosten tutkintaa varten⁷⁷, jonka lainsäädännöllinen perusta löytyy sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 157 §:stä. Pykälä velvoittaa säilytysvelvollisen yrityksen tarjoaman internetyhteyspalvelun säilyttävän tietoja yhdeksän kuukauden ajan. Tietojen säilyttämisaika alkaa pykälän mukaan viestintätapahtuman ajankohdasta. Säilytysvelvollisuuden edellytyksenä on lisäksi, että tiedot ovat saatavilla ja yleisen tietosuojasetuksen taikka sähköisen viestinnän palvelusta annetun lain perusteella yleisesti saatavilla olevien viestintäpalvelujen tarjoamisen yhteydessä tuottamia tai käsittelemiä. Näitä tietoja saa pykälän mukaan käyttää ainoastaan PKL 10:6 §:n 2. momentissa lueteltujen rikosten selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.

5.2.2 Häät ilmoituksia vastaanottavien viranomaisten tiedonsaantioikeus

Lain sähköisen viestinnän palveluista 321 § koskee muun muassa poliisin tiedonsaantioikeutta teleyrityksiltä häät ilmoitustilanteessa. Pykälän mukaan teleyritys on velvollinen luovuttamaan häät ilmoituksia vastaanottaville viranomaisille liittymän tunnusteen ja liittymän sekä päätelaitteen sijaintitiedot, *josta häät ilmoitus on tehty*, ja lisäksi tiedot liittymän tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta. Lisäksi pykälässä

⁷⁶ Rangaistavan vihapuheen levittäminen internetissä 2012

⁷⁷ DNA:n tietosuojaseloste, luettu 28.10.2019

veloitetaan teleyritykset antamaan näille viranomaisille *hätäilmoituksen kohteena* olevan henkilön käyttämän päätelaitteen sekä liittymän sijainnin ilmaisevat yhteistiedot ja sijaintitiedot tapauksessa, jossa henkilö on hätäilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen perustellun käsityksen mukaisesti ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa. Teleyrityksen on pykälän mukaan luovutettava tiedot saman lain 136 §:n vaitiolovelvollisuudesta riippumatta, sekä lain 160 § ja 161 § mainittujen sijaintitietojen käsittelyä koskevien edellytysten estämättä. Lisäksi tiedot on luovutettava riippumatta siitä, mitä tilaaja taikka käyttäjä on sopinut teleyrityksen kanssa tietojen salassapidosta.

5.2.3 Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain pykälien soveltuminen Jodeliin

Poliisilla on mahdollisuus saada operaattorilta käyttäjän yksilöivät tiedot yhdeksän kuukauden ajan viestintätapahtumasta, kun rikos josta käyttäjää on syytä epäillä, on PKL 10:6 §:n mukaisesti tehty telesoitetta tai telepätelaitetta käyttäen. Lisäksi edellytetään, että tällaisen rikoksen ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Tällöin esimerkiksi törkeässä kunnianloukkauksessa, törkeässä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisessä sekä laittomassa uhkauksessa olisi nämä tiedot mahdollista saada. Hätäilmoitustilanteessa poliisilla on mainitun 321 §:n mukaan oikeus saada tiedot hätäilmoituksen tehneen liittymän tunnisteesta sekä liittymän ja päätelaitteen sijainnista, sekä liittymän tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta. Lisäksi 321 §:n mukaan poliisilla on oikeus saada tiedot hätäilmoituksen kohteena olevan henkilön käyttämän päätelaitteen ja liittymän sijainnin ilmaisevat tiedot, jos voidaan perustellusti katsoa henkilön olevan ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa.

5.3 Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä

Lakia sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (13.6.2003/460) sovelletaan sen 3 §:n mukaan Suomessa harjoitettavaan julkaisu- ja ohjelmatoimintaan. Lailla annetaan 1 §:n mukaan tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä, joka on alun perin turvattu perustuslailla. Joukkoviestinnällä tarkoitetaan tietojen, mielipiteiden ja muiden viestien toimittamista vapaasti valikoituvalle vastaanottajakunnalle⁷⁸. Hallituksen esityksessä Eduskunnalle laiksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi kerrotaan tarkoituksena olevan säännösten soveltuminen

⁷⁸ Innanen & Saarimäki 2012, 309

samanlaisina kaikkiin joukkoviestinnän muotoihin viestin tallennus-, julkaisu- ja jakelutekniikasta riippumatta.⁷⁹ Lain säännökset ovat siten välineneutraaleja⁸⁰.

Lakia sovelletaan julkaisu- ja ohjelmatoiminnan harjoittamiseen. Julkaisutoiminnalla tarkoitetaan julkaisujen sekä muiden verkkoviestien kuin ohjelmien toimittamista yleisön saataville. Julkaisijalla tarkoitetaan julkaisutoiminnan harjoittajaa. Ohjelmalla tarkoitetaan yleisesti äänenä taikka liikkuvina kuvina ilmaistujen verkkoviestien muodostamaa kokonaisuutta. Tärkeää lain kannalta on, että nämä viestit muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden.⁸¹

5.3.1 Verkkajulkaisujen tallentaminen

Lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 6 § koskee ohjelman ja verkkajulkaisujen tallentamista. Pykälän mukaan julkaisijan ja ohjelmatoiminnan harjoittajan on huolehdittava siitä, että jokainen ohjelma ja verkkajulkaisu tallennetaan. Poikkeuksena tästä on tilanne, jossa ohjelman teknisen toteutuksen perusteella on selvää, ettei sen lähettämisessä voida syyllistyä sisältöön perustuvaan rikokseen. Tallennetta on pykälän mukaan säilytettävä vähintään 21 päivää ohjelman lähettämisestä taikka verkkajulkaisun toimittamisesta yleisön saataville. Velvollisuus säilyttämiseen jatkuu määräajan päätyttyäkin, jos ohjelman taikka verkkajulkaisun sisältöön perustuva asia on esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai oikeudenkäynnin kohteena.

Verkkajulkaisulla tarkoitetaan verkkoviestien kokonaisuutta, joka on tarkoitus julkaista säännöllisesti. Se koostuu aikakautisen julkaisun tapaan yhtenäiseksi laaditusta, julkaisijan tuottamasta tai käsittelemästä aineistosta. Verkkajulkaisun on tarkoitettu vastaavan sähköisessä tietoverkossa aikakautista julkaisua.⁸²

5.3.2 Tunnistamistietojen luovuttaminen

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 17 §:n mukaan tuomioistuimen voi PKL 2:9 §:n 1 kohdassa tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen, syyttäjän tai asianomistajan vaatimuksesta määrätä lähettimen, palvelimen tai

⁷⁹ HE 54/2002

⁸⁰ Innanen & Saarimäki 2012, 309

⁸¹ Innanen & Saarimäki 2012, 315

⁸² Innanen & Saarimäki 2012, 315

muun sellaisen laitteen ylläpitäjän luovuttamaan verkkoviestin lähettäjän selvittämisessä tarpeelliset tunnistamistiedot vaatimuksen esittäjälle. Tällöin on pykälän mukaan oltava olemassa todennäköisiä syitä epäillä viestin olevan sisällöltään sellainen, että sen toimittaminen yleisön saataville on säädetty rangaistavaksi. Vaatimus on pykälän mukaisesti tällöin esitettävä laitteen ylläpitäjän kotipaikan tai Helsingin käräjäoikeudelle kolmen kuukauden kuluessa vaatimuksen perusteena olevan viestin julkaisemisesta.

Verkkoviestin käsitteen piiri kattaa käytännössä kaiken sähköisesti tapahtuvan verkkoviestinnän. Viestin muodolla ei lain soveltamisen kannalta ole merkitystä. Verkkoviesti on sähköisen viestintäverkon, radioaaltojen tai muun vastaavan teknisen järjestelyn avulla yleisön saataville toimitettu tieto, mielipide taikka muu viesti. Yleisöllä tarkoitetaan vapaasti valikoituvaa viestin vastaanottajakuntaa.

Lain kannalta ratkaisevaa onkin se, onko viesti saatettu yleisön saataville. Verkkoviesti voi esimerkiksi olla sähköisen tietoverkon palvelinten yleisölle avoimet sivut tai tiedostot. Lain esitöiden mukaan verkkoviestejä olisivat kuitenkin myös sellaiset viestit, joita ei ole varsinaisesti toimitettu yleisölle, mutta joiden osoitteesta tietoverkossa tai viestin sisällöstä voidaan saada tieto erilaisten hakuohjelmien avulla.⁸³

5.3.3 Lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä soveltuminen Jodeliin

Ohjelma-sanan lainsäädännöllinen merkitys ei kuvaillun perusteella sovellu koskemaan Jodelia. Myös verkkojulkaisu-termi ei nähdäkseni sovellu koskemaan Jodelia. Verkkoviesti-termi soveltuisi oman tulkintani mukaan paremmin koskemaan Jodelia.

Toimintaan, jossa pelkästään huolehditaan julkaisun tai verkkoviestin teknisestä valmistamisesta, välittämisestä, lähettämisestä tai jakelusta, sovelletaan ainoastaan edellä mainitun lain verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttamista, verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräystä, toimivaltaista tuomioistuinta, julkaisun takavarikkoa ja menettämisseuraamusta, sekä verkkoviestin hävittämismääräystä koskevia säännöksiä. Lakia sovelletaan täysimääräisesti kuitenkin teknisestä välittämisestä ja jakelusta huolehtiviin toimijoihin, jotka asettuvat julkaisu- ja ohjelmatoiminnan harjoittajan

⁸³ HE 54/2002

asemaan.⁸⁴ Jodelin teknisen toteutuksen ollessa tuntematon on vaikea tulkita lain sopivuutta yhteen sovelluksen kanssa. Siksi kysymys jää auki, pystyisikö lakia sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä soveltamaan Jodelin kaltaiseen sovellukseen.

⁸⁴ Innanen & Saarimäki 2012, 312

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Poliisin keinot tutkinnassa

Lähtökohtaisesti käyttäjä tekee rikosilmoituksen Jodelissa ilmoitulleesta rikosepäilystä tai ilmoittaa hätätapauksesta. Tutkijan tulisi ensisijaisesti ottaa yhteys KRP:n Internet Service Provider –toimintoon, josta tutkija saa tiedon, kannattaako kysely tehdä ja millaista tietoa Jodelilta saa. Toiminnosta saa myös tiedon keinoista erilaisten tietojen hankkimiseksi. Kohdemaan lainsäädäntö kuitenkin määrittelee sen, mitä tietoja on saatavilla ja mikä on oikea tapa tietoja pyytää.

Esimerkiksi televalvonnan avulla saadut välitystiedot viestistä, kuten sen IP-osoite, ovat tärkeä väline tutkinnan kannalta. Näiden kautta voidaan saada selville käyttäjän henkilöllisyys, ja todistusaineistoa jutulle.

Käyttäjän viesti on mahdollista löytää linkin avulla, vaikka hän poistaisi viestin. Jos käyttäjä poistattaa käyttäjänsä sovelluksesta, viestiä ei ole enää mahdollista löytää.

Jos kysely päätetään tehdä, tehdään se hätätapauksissa suoraan Jodelille ja muissa tapauksissa viranomaisten kautta eli tekemällä eurooppalainen tutkintamääräys. Poliisi voi pyynnössään pyytää kaikkia Jodelin tallentamia tietoja käyttäjästä. Eurooppalaisen tutkintamääräyksen osalta käytössä on vakio-lomake. KRP huolehtii pyynnön käännettämisestä, ja syyttäjä vahvistaa lähtevän tutkintamääräyksen.

Toisen valtion olisi vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen mukaisesti pantava täytäntöön pyydetty toimenpide. Kieltäytymisperusteena pyynnön täytäntöönpanosta voisi olla esimerkiksi se, ettei teko ole täytäntöönpanomaassa rangaistava taikka pyynnön täytäntöönpano on mahdoton suorittaa. Tähän rangaistavuuteen poikkeuksena ovat tietyt vakavat rikokset, joihin ei vaadita rangaistavuutta toisessa valtiossa.

Kun vastaus on saatu IP-osoitetta hyödyntämällä voidaan ottaa yhteyttä kyseisen IP-osoitteen haltijan operaattoriin. IP-osoitteen ISP:n eli operaattorin pystyy tarkastamaan kaikille avoinna olevilla, internetistä löytyvillä hakukoneilla. Operaattorilla on velvollisuus esimerkiksi rikostutkintaa varten säilyttää ja luovuttaa tietoja IP-osoitteen haltijasta sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 157 §:n mukaisesti. Näitä tietoja saa käyttää

ainoastaan PKL 10:6 §:n 2. momentissa lueteltujen rikosten selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.

Hätäilmoitustilanteessa, kuten välittömän vaaran tilanteessa, teleyritys on velvollinen luovuttamaan viranomaisille tarvittavia tietoja. Tiedot on lueteltu sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:ssä.

Jodelin toiminta-alusta perustuu käyttäjien sijaintiin. Televalvonnalla voidaan tarkoittaa sijaintitiedon hankkimista telesoitteesta tai telepäätelaitteesta, mutta rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi sijainti voidaan hankkia myös PKL 10:8 §:n perusteella. Lisäksi tietyn tukiaseman kautta voidaan pakkokeinolain sekä poliisilain mukaisesti selvittää telejärjestelmään kirjautuneet tai kirjautuvat telesoitteet taikka telepäätelaitteet.

Yleisesti pyynnön lähettämistä harkittaessa on otettava huomioon pyynnön täyttämisestä aiheutuva työmäärä suhteessa saavutettavaan hyötyyn. Hätätilanteissa tällainen hyödyn vaatimus täyttynee varmasti. Lisäksi pyynnön lähettämistä mietittäessä on otettava huomioon sen tarpeellisuus erityisesti vähäisissä jutuissa. Vähäiset jutut voivat kuitenkin muodostaa yksittäisinä juttuina isomman kokonaisuuden. Siksi jutun vähäisyys ei aina toimi esteenä pyynnön tekemiselle. Kun otetaan huomioon eri tiedonhankintakeinojen edellytykset ja mahdollisuudet tiedonsaannille, en pidä todennäköisenä, että rikosnimikkeistä kunnianloukkausta ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä Jodelin kaltaisessa sovelluksessa kuitenkaan lähdetäisiin tutkimaan. Asianomistajarikoksissa tutkinta ei muutenkaan etene, ellei asianomistaja itse vaadi rangaistusta. Tällaista rikosta ei lähtökohtaisesti saada tutkia, jos asianomistaja ei ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.

Voidaanko Jodelissa ilmitulleita rikoksia ja hätätapauksia tutkia?

Miten rikoksia ja hätätapauksia voidaan tutkia, kun viestin kirjoittaja on anonyymi?

Yhteenvedona totean, että Jodelissa tapahtuvat anonyymit rikosepäilyt ja hätätapaukset voidaan lähtökohtaisesti tutkia. Ainakin keinoja siihen on olemassa. Vaikka anonyymius vaikeuttaa tutkintaa, ei se tee siitä mahdotonta Jodelin valmiiksi keräämien tietojen avulla.

Millä tavoin Saksassa sijaitseva palveluntarjoaja vaikuttaa tutkintaan?

Vaikuttaako se, että viestit on kirjoitettu verkkomaailmassa suomeksi?

Jos viestit on kirjoitettu suomeksi, voidaan lähtökohtaisesti katsoa, että ne on tarkoitettu suomenkielisille lukijoille. Se seikka, että palveluntarjoaja sijaitsee Saksassa, ei vaikuta siihen, missä rikos katsotaan tehdyksi. Jos tutkintamääräyksen perusteena oleva teko ei ole Saksassa rangaistava, saatetaan sitä pitää kieltäytymisperusteena toimenpiteiden täytäntöönpanolle.

Tuoko Saksan lainsäädäntö haasteita tutkinnalle?

Riittävätkö Jodelilta saadut tiedot rikosten selvittämiseen?

Saksan lainsäädäntö määrittelee tutkintamääräyksen kohdalla, millaista tietoa on saatavilla ja keinot niitä pyytää. On mahdollista, että tämä voi aiheuttaa tutkinnalle haasteita. Tulkitseen kuitenkin tutkintaa varten tarpeellista tietoa olevan saatavilla Jodelin käyttäjästään keräämiensä tietojen sekä yleisen tietosuojasetuksen perusteella. Jodelin Community Growth Manager kertoi heidän yleensä noudattavan Saksan lainsäädäntöä ulkomaalaisen poliisin ottaessa heihin yhteyttä. EIO:n vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen mukaisesti Suomen lain mukaisia toimenpiteitä pyydetäessä tulisi lähtökohtaisesti pyydetty toimenpiteet kuitenkin panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa.

Tiedonkulku Saksasta Suomeen voi olla hidasta. Vaikka hätätapauksissa voidaan toimia suoraan Jodelin kanssa, on tiedonhankinta todennäköisesti hitaampaa toisessa valtiossa sijaitsevan toimijan kanssa. Kaikki toimenpiteet hätätilanteissa uhan tai vaaran torjumiseksi ovat joka tapauksessa tarpeellisia riippumatta toimenpiteen kestosta.

6.2 Tutkinnan ongelmia

Verkkomaailmaan liittyy erilaisia termejä, joiden lainsäädännöllinen soveltaminen ei ole ihan selkeää ainakaan sellaiselle, joka tällaisia juttuja harvemmin päätyy käsittelemään. Käytettävä termistö ei myöskään ole täysin selvää viranomaisille. Esimerkiksi Liikenne- ja viestintävirasto Traficom on sivuillaan määritellyt Jodelin verkkopalveluksi⁸⁵. Toisaalta kuitenkin sieltä saadun tiedon mukaan Jodel voi myös olla viestintäpalvelu tai kyseessä voi

⁸⁵ Liikenne- ja viestintävirasto Traficom 2018

olla muu viestinnän välittäminen, koska Jodelin tekninen toteutus ei ole tarkkaan tiedossa⁸⁶.

Samassa langattomassa verkkoyhteydessä olevilla päätelaitteilla on sama IP-osoite. Tämä voi vaikeuttaa käyttäjän henkilöllisyyden selvittämistä.

Älypuhelimille on olemassa erilaisia sovelluksia, joilla laitteen todellinen sijaintitieto voidaan estää älypuhelimesta. Käyttäjä voi muun muassa itse valita, mihin oman sijaintitietonsa käyttäjä laittaa sovelluksella. Tällainen tietenkin vaikeuttaa Jodelissa toimineen käyttäjän sijainnin selvittämistä.

Virtual Private Network, VPN, salaa dataliikenteen muodostamalla sille putken. Silloin tietoliikenne kulkee putken kautta suojatulle palvelimelle ja sen jälkeen vasta sovellukseen tai sivustolle, jonne olet menossa. VPN:llä voi siten salata oman sijaintinsa. VPN-palvelin voi sijaita missä päin maailmaa vaan, esimerkiksi Australiassa.⁸⁷ Käyttäjä liittyy toisessa sijainnissa olevaan verkkoon, jolloin tämän käyttäjän oma IP-osoite ei tule näkyviin. Ulkopuolinen taho näkee vain VPN-palvelimen IP-osoitteen.⁸⁸ VPN:n voi ladata älypuhelimelle esimerkiksi sovelluskaupan kautta.

⁸⁶ Liikenne- ja viestintävirasto Traficom 2019

⁸⁷ Solla 2017

⁸⁸ Kostianen 2018, 15

7 POHDINTA

7.1 Prosessin arviointi

Jodel on uusi ja ulkomaalainen sovellus. Tämä tuo omat haasteensa tutkinnalle. Tutkintaan liittyvät seikat olivat selvitettävissä ainoastaan KRP:n kautta. Muita tietoja sovellukseen liittyen oli löydettävissä hyvin hajanaisesti eri lähteistä ja näistä piti koota yhtenäinen ja järkevä kokonaisuus. Jodelin ulkomaalaistaustasta johtuen tietoa siitä ei ollut saatavilla likimain lainkaan suomeksi. Saatavissa oleva tieto on pääsääntöisesti englanninkielistä, ja tekstin kääntämisestä tuli pyrkiä suoriutumaan tasokkaasti. Eräänä ongelmana oli myös se, että rikoksen tutkintaan liittyvät tiedot ovat useimmiten salaisia. Otettuani yhteyttä Jodeliin ensimmäistä kertaa, sieltä ilmoitettiin heidän voivan vastata tutkimustyötäni koskeviin kysymyksiin. Kuitenkin tämän jälkeen selvisi, ettei vastauksia kysymyksiin ollutkaan saatavissa. Tieto, mitä lopulta Jodelilta sain, jäi melko suppeaksi. Myöskin kysymys siitä, miten pyyntöön vastaamisiin suhtaudutaan Jodelin puolella, jäi avoimeksi.

Koin haastavaksi tulkita, mitä lakeja Jodelin tutkintaan voidaan soveltaa. Verkkoon liittyvät termit laeissa olivat vieraita. Lisäksi osa viitatuista lakipykälästä oli jo kumottu, joten minun piti selvittää vastaavuudet uusien lakien kanssa. Vaikka selvitin vastaavuudet, ei lakien tulkinnasta voi olla täysin varma. Saksalaislähtöisen Jodelin palvelun tekninen toteutus ei ole täysin selvillä edes Liikenne – ja viestintävirastossa, kun otin sinne yhteyttä ⁸⁹. Havaitsin työtä tehdessäni palvelun teknisen toteutuksen merkitsevän lainsäädännöllisesti ja lain tulkinnan kannalta paljon.

Julkisen tiedon määrä aiheeseeni liittyen on rajattu, mikä vaikutti tietenkin materiaalin määrään. Jos olisin kyselyissä saanut haltuuni salassa pidettävää tietoa, työni tietopohja olisi varmasti laajempi poliisin käytettäväksi. Kysely KRP:lle tuotti kuitenkin mielestäni prosessista vähän tietäville arvokasta tietoa, jota pystyy mielestäni hyödyntämään jokainen tämäntyyppisten asioiden kanssa tekemisissä oleva poliisi.

7.2 Itsearviointi

Olen itse Jodelin käyttäjä. Tämä helpotti työn tekemistä. Tutkinnallinen osuus koskien esimerkiksi palveluntarjoajia ja internet-rikoksia oli kuitenkin pääosin uutta minulle.

⁸⁹ Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, lakimies 2019

Verkkoon liittyvät käsitteet olivat vieraita ennen työn tekemistä. Niihin perehtyminen sekä niiden erilaisten liitännäisyyksien tulkitseminen vei aikaa. Vaikka jonkin sanan merkityksen osaisi selittää arkikielessä, sen lainsäädännöllinen merkitys ei ole kuitenkaan niin selvä. Toinen termi johti minut toisen luokse ja näin aukeni polku sanojen merkitysten juurille. Välillä menivät termit sekaisin ja tutkiskelu piti aloittaa alusta.

En ole vielä itse käyttänyt kertaakaan tosielämässä salaisia pakkokeinoja taikka salaisia tiedonhankintakeinoja. Sen vuoksi näiden sisältöön ja soveltumiseen perehtyminen vei oman aikansa. Haasteita minulle toi erityisesti entuudestaan tuntemattomien lakien, kuten lain sähköisen viestinnän palveluista sekä lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä, tulkinta. Olen pyrkinyt parhaani mukaan työssäni tulkitsemaan lakeja niin, että ne vastaisivat oikeaa tarkoitustaan ja soveltumista Jodelin tutkintaan. En ole haastatellut asiantuntijaa lakien soveltuvuuteen liittyen. Haastattelu olisi ehkä voinut parantaa tulkinnan luotettavuutta. Uskon kuitenkin työni perusteluineen olevan riittävän luotettava ja lainsäädännön mukainen.

Olen tyytyväinen omaan työhöni, vaikka perehtyminen aiheeseen vei paljon aikaa. Minua kuitenkin kiinnostaa aihepiiri, joten työskentely ei tuntunut rankalta. Oli mielenkiintoista oppia uutta ja internet-oikeuteen liittyvät asiat saivat jopa vähän koukuttumaan itseensä. On nähtävissä, että internetissä tapahtuvat rikokset tulevat lisääntymään tulevaisuudessa ja täten myös sosiaalinen media kasvattaa osuuttaan rikoksentekeväliseenä. Osalle poliisikunnasta sosiaalisessa mediassa toimiminen ei välttämättä ole luontevaa. Näin ollen siellä tapahtuvien rikosten tutkiminen voi lähtökohtaisesti olla haastavaa ja monimutkaista. Koen, että työssäni kerroin monipuolisesti Jodeliin liittyvästä tutkinnasta ja siihen liittyvistä säännöksistä sekä ohjeistuksista. Katson, että tästä työstä on edellä kerrotun lisäksi hyötyä myöskin sosiaalisen median kanssa enemmän toimiville henkilöille. Vaikka työssäni käsiteltiin vain Jodelia ja siihen liittyvää tutkintaa, työstä voi olla hyötyä rikosten ja hätätapausten tutkinnassa muissakin sosiaalisen median sovelluksissa. Lähtökohtaisesti samat ohjeet ja säännökset koskevat myös muita sosiaalisen median palveluita ja käytännön toimintatavat ovat pitkälti samoja, tässä tapauksessa vain erityispiirteenä on ollut sovelluksen anonymiteetti ja ulkomaalaistaustaisuus.

7.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Myöhemmän tutkimuksen aiheena voisi olla huumausainerikosten tutkinta Jodelissa. Niin kuin kerroin, sovelluksen suosion ohella myöskin lieveilmiöt lisääntyvät. Varmasti anonyymiutta ja viesteissä oikeita sanavalintoja hyödyntäen voidaan Jodelissakin jatkossa yrittää kaupata esimerkiksi huumeita.

Jatkotutkimuksena omaa opinnäytetyötäni hyödyntäen olisi mahdollista tehdä lyhyt Jodeliin liittyvä opas. Hyödyllistä voisi olla myöhemmin koota jopa salassa pidettävää tietoa sisältävä opas käytettäväksi tulevaisuudessa Jodeliin liittyvien rikostapausten tutkinnassa.

LÄHTEET

Aho, Pekka & Eerolainen, Tuuli & Hakala, Sampsa & Hirvonen, Esko & Innanen, Tarja & Jahkola, Katariina & Keisu, Pirjo & Lamminaho, Tarmo & Sarvikivi, Jussi 2016: Eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpano; Mietintöjä ja lausuntoja. 17/2016. Oikeusministeriö. Verkkajulkaisu. Luettavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75019/OMML_17_2016_Eur_tutkintamaar_134s.pdf. Luettu 25.10.2019

Autio, Marja & Kipinoinen, Kaisa 2016: Eurooppalainen tutkintamääräys. Hankkeen tausta. Eduskunta. Päivitetty 6.7.2017. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/eurooppalainen-tutkintamaarays.aspx.

DNA Oyj:n tietosuojaseloste. Luettavissa: <https://corporate.dna.fi/tietosuoja#tietosuojaseloste>. Luettu 28.10.2019.

Forss, Marko & Holm, Pia & Illman, Mika & Kolehmainen, Simo & Vuorisalo, Juhani 2012: Rangaistavan vihapuheen levittäminen internetissä. Rangaistavan vihapuheen määrittäminen ja rikosoikeudellisen vastuun kohdentuminen erilaisiin Internetissä toimiviin toimijoihin. Valtakunnansyyttäjänvirasto. Työryhmän raportti 21.12.2012. Diaarinumero 17/34/11. Luettavissa: https://www.valtakunnansyyttajanvirasto.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedostot/tyoryhmat/6JqalQESJ/17-34-11_tyoryhmaraportti.pdf. Luettu 19.10.2019.

EU:n lainsäädäntö. Direktiivi eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä. European Justice. Päivitetty 22.01.2019. Luettavissa: https://e-justice.europa.eu/content_evidence-92--maximize-fi.do. Luettu 25.10.2019.

EU:n tietosuojasääntöjen uudistus 2018. Euroopan komissio. Luettavissa https://ec.europa.eu/commission/priorities/justice-and-fundamental-rights/data-protection/2018-reform-eu-data-protection-rules/eu-data-protection-rules_fi#tietoaasetuksestajatietsuojasta. Luettu 20.10.2019.

Frände, Dan 2012: Yleinen rikosoikeus, 2. painos. Helsinki, Edita.

Haikansalo, Anu & Korander, Timo 2019: Opinnäytetyöohje. Opinnäytetyön prosessi, toteutus ja arviointi poliisi (AMK) –tutkinrossa. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

HE 54/2002 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja eräksi siihen liittyviksi laeksi.

HE 224/2010 Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeksi. Tiedonhankinta televerkoista.

Heinonen, Olavi & Koskinen, Pekka & Lappi-Seppälä, Tapio & Majanen, Martti & Nuotio Kimmo & Nuutila, Ari-Matti & Rautio, Ilkka 1999: Rikosoikeus. Helsinki, Werner Söderström Lakitieto.

Helsingin hovioikeus 7.12.2011 3608. Laiton uhkaus. Diaarinumero R11/540.

Innanen, Antti & Saarimäki, Jarkko 2012: Internetoikeus. Porvoo. Edita Publishing Oy.

Internetin osoitekäytäntö. Suomen Internetopas. Luettavissa: <http://www.internetopas.com/yleistietoa/osoitteet/>. Luettu 4.11.2019.

Jodel 2019. Luettavissa <https://jodel.com/>. Luettu 25.10.2019.

Jodelin arvot ja säännöt. Luettavissa: <https://jodel.com/fi/moderation/>. Luettu 29.11.2019.

Jodel FAQ. Luettavissa: <https://jodel.zendesk.com/hc/en-us>. Luettu 25.10.2019 & 29.11.2019.

Jodel Communications Lead 2019. Sähköposti 18.10.2019.

Jodel Community Growth Manager 2019. Sähköpostit 25.5.2019, 31.5.2019 ja 5.6.2019.

Jodel Privacy Policy. Päivitetty maaliskuussa 2019. Luettavissa: <https://jodel.com/privacy/>. Luettu 20.10.2019.

Jodel Terms of Use. Päivitetty maaliskuussa 2019. Luettavissa: <https://jodel.com/terms/>. Luettu 20.10.2019.

Jodel Three years of Jodeling 2017. Luettavissa: <https://jodel.com/blog/three-years/>. Luettu 4.11.2019.

Jodel työntekijä 2019. Sähköposti 16.10.2019.

Jodel Values and Guidelines. Luettavissa: <https://jodel.com/moderation/#other-guidelines>. Luettu 2.11.2019.

Kananen, Jorma 2017: Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Suomen yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Keskusrikospoliisi, rikoskomisario 2019. Sähköposti 16.8.2019.

Kielitoimiston ohjepankki 2015. Kotimaisten kielten keskus. Lyhenneluettelo: P. Luettavissa: <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/364>.

Kostiainen, Jani 2018: Tekijänoikeuslain 60 A §:n merkittävyyskynnys ja tekijänoikeuskirjeiden oikeudellinen asema. Itä-Suomen yliopisto. Oikeustieteiden laitos. Pro-gradu tutkielma. Luettavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20181278/urn_nbn_fi_uef-20181278.pdf.

Kyberturvallisuuskeskus 2019. Luottamuksellinen viestintä. Luettavissa: <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/fi/toimintamme/saantely-ja-valvonta/luottamuksellinen-viestinta>. Luettu 4.11.2019.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, lakimies 2019. Sähköpostit 28.10.2019 ja 4.11.2019.

Mikä on teletoimintaa? 2019. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Luettavissa: <https://www.traficom.fi/fi/viestinta/viestintaverkot/mika-teletoimintaa>.

Määttänen, Juuso 27.9.2017: Villejä huhuja ja törkypuheita; Suomalaisten suosikkisovelluksessa puhutaan julkkiksista mitä halutaan, poliisikin tutkii keskusteluja – tästä on kyse. Helsingin Sanomat. Sisäinen lähde. Luettavissa: <https://www.hs.fi/nyt/art-2000005384880.html>. Luettu 25.10.2019.

Niskasaari, Mikko 2019: Kommentti: Kaksi uhkausta, toinen tutkittiin, toinen ei - oikeusturvaa ei ole. Iltalehti 10.1.2019. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/dfd536c1-1600-4525-a692-37e48f76e1d3>. Luettu 25.10.2019.

Oikeusministeriö 2017: Eurooppalainen tutkintamääräys voimaan heinäkuun alussa. Luettavissa: https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/eurooppalainen-tutkintamaarays-voimaan-heinakuun-alussa.

Poliisihallituksen ohje poliisin kansainvälisestä yhteistoiminnasta rikoksen selvittämiseksi 2018. Poliisihallitus. POL-2018-11061. Voimassa 1.1.2019-31.12.2023.

Rissanen, Milka 29.7.2018: Jodel täyttyi perättömistä puukotushuhuista – Poliisi: ”Siinä olisi aikamoinen työ, jos kaikkia huhuja lähdetäisiin oikomaan”. Karjalainen. Luettavissa: <https://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/maakunta/item/189983>. Luettu 25.10.2019.

Solla, Katja 6.9.2017: Mikä ihmeen VPN? Se suojaa nettiyhteyttäsi avoimessa verkossa. Yle. Päivitetty 11.2.2019. Luettavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/09/06/digitreenit-mika-ihmeen-vpn-se-suojaa-nettiyhteytasi-avoimessa-verkossa>. Luettu 4.11.2019.

Sundell, Petra 12.1.2019: Mikä ihmeen Jodel? Tämä anonyymista somekanavasta pitäisi tietää. MTV Uutiset. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mika-ihmeen-jodel-tama-anonyymista-somekanavasta-pitaisi-tietaa/7234524#gs.cjj8ds>. Luettu 20.10.2019.

The principles. What are the principles? GDPR Article 5(1). Information Commissioner’s Office. Luettavissa: <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/principles/>. Luettu 20.10.2019

Tietosi ovat kultaa – katso käyttöehdoista, kenelle ne kulkevat (Verkkopalvelujen käyttöehdot –taulukko). 2018. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Luettavissa: <https://legacy.viestintavirasto.fi/kyberturvallisuus/tietoturvanyt/2018/04/ttn201805091303.html>. Luettu 19.10.2019.

Tietosuojalautakunnan päätös 1/4.4.2006: Henkilötieto – Arkaluonteinen henkilötieto. Diaarinumero 2/936/2005.

Tukiasemat vastaanottavat ja välittävät. Mobiili ja terveys. Luettavissa: <http://www.mobiilijaterveys.fi/tukiasemat/>. Luettu 13.11.2019.

Usein kysyttyä EU:n tietosuojasetuksesta. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Luettavissa: <https://tietosuojafi.fi/gdpr>. Luettu 20.10.2019.

Viestintävirasto 2014: Määräys teleyritysten tietojen säilytysvelvollisuudesta viranomaistarpeita varten. Määräyksen 53 perustelut ja soveltaminen. Luettavissa:

<https://www.traficom.fi/fi/saadokset#%7B%22query%22%3A%22m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ys%2053%20teleyritysten%20tietojen%20s%C3%A4ilytysvelvollisuudesta%22%2C%22sort%22%3A%7B%22title%22%3A%22ASC%22%7D%2C%22limit%22%3A20%2C%22offset%22%3A0%2C%22filters%22%3A%7B%7D%7D>. Luettu 26.10.2019.

What is personal data? European Commission. Luettavissa: https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/what-personal-data_en. Luettu 20.10.2019.

Yleinen tietosuoja-asetus, tarkistettu viimeksi 14.10.2019. Mitä henkilötiedoilla tarkoitetaan? Luettavissa: https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/data-protection/data-protection-gdpr/index_fi.htm.

Ylioja, Pinja & Rossi, Anni & Takanen, Anni: Jodel on sosiaalisen median vessanseinä. Vapa Media. Luettavissa: <https://www.vapamedia.fi/yrityssafari/jodel-on-sosiaalisen-median-vessanseina/>. Luettu 29.11.2019.